

КАНАДА

УДК 94: 327 (71+72) "1944/1994"

<http://doi.org/10.17721/2521-1706.2018.06.31-41>

Олег Булка,
аспірант,

Державна установа

«Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ

СПЕЦИФІКА ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН КАНАДИ ТА МЕКСИКИ (ВІД ЗАРОДЖЕННЯ ДО ВСТУПУ В ДІЮ ДОГОВОРУ НАФТА)

***Анотація.** У статті розглянуто специфіку двосторонніх відносин Канади та Мексики у період від їх зародження до вступу в дію договору НАФТА. Особлива увага звертається на те, що від часу перших контактів двосторонні відносини між країнами розвивалися нерівномірно, переживаючи як періоди підйомів так і періоди спадів. Визначено, що в історії канадсько-мексиканських відносин до підписання договору НАФТА можна виділити 4 етапи. Перший з них – етап ранніх контактів до встановлення офіційних дипломатичних відносин (кінець XIX ст. – 1944 р.), коли зв'язки між країнами мали епізодичний характер. Другий етап тривав від встановлення офіційних дипломатичних відносин у 1944 р. до кінця 1960-х рр. На цьому етапі чітко простежується обмеженість співпраці між Канадою та Мексикою після встановлення офіційних дипломатичних зв'язків, проте також можна помітити певний збіг цінностей та дипломатичних стратегій цих країн. Третій етап відносин між країнами тривав від початку 1970-х рр. до кінця 1980-х рр. У цей період і Канада і Мексика намагаються диверсифікувати свої зовнішньополітичні зв'язки, а також відбувається зміцнення організаційного механізму співробітництва між країнами. Однак також показано, що незважаючи на теплу політичну риторичку, в канадсько-мексиканських відносинах залишалось певне дистанціювання. Четвертий етап відносин тривав від кінця 1980-х рр. до вступу в дію договору НАФТА у 1994 р. У цей час канадський і мексиканський уряди почали надавати пріоритет економічним відносинам у порівнянні з політико-дипломатичними. У результаті дослідження також встановлено, що основними факторами, які впливали на двосторонні відносини між Мексикою і Канадою були вплив третіх держав, а саме Великої Британії та США, регіональна та світова економічна кон'юнктура та ставлення до двосторонніх відносин політичних еліт обох держав.*

***Ключові слова:** Канада, Мексика, канадсько-мексиканські відносини, НАФТА, економічна співпраця, зовнішня політика.*

У сучасному світі процеси економічної інтеграції між країнами стали важливою рисою системи міжнародних відносин. З поширенням цих процесів на все більшу кількість країн світу та формуванням нових інтеграційних утворень постала проблема взаємодії між більш економічно потужними державами, які відіграють центральну роль в таких утвореннях, та державами з менш розвинутою економікою, які відіграють роль периферії. Одним з вимірів цієї проблеми є те, наскільки скоординованість дій та позицій периферійних країн може допомогти їм у відстоюванні своїх національних інтересів у разі суперечок з більш економічно розвинутими партнерами по інтеграції.

Канада та Мексика поряд зі США є партнерами по інтеграційному об'єднанню НАФТА (Північноамериканська угода про вільну торгівлю) і за своєю економічною вагою ці дві країни значно поступаються єдиній світовій наддержаві, що дає підстави вважати їх периферійними в рамках цього утворення. На нашу

думку вивчення досвіду взаємодії Канади та Мексики, як до так і після набуття чинності угоди НАФТА, надасть можливість більш ґрунтовного та глибокого вивчення окресленої нами вище проблеми, а досвід цих країн може стати в нагоді і Україні, з огляду на наявність схожих зовнішньополітичних викликів для нашої держави. Саме в цьому, на наше переконання, і полягає актуальність теми дослідження даної статті.

Варто зазначити, що двостороннім зв'язкам Канади та Мексики науковці приділяють менше уваги, ніж американсько-канадським чи американсько-мексиканським відносинам. А в якості прикладу праць де розглядаються саме відносини між Канадою та Мексикою можна назвати публікації мексиканського дослідника А. Санта-Круза. Як правило, канадсько-мексиканські зв'язки розглядаються у контексті тристоронніх взаємовідносин в рамках НАФТА, де відносини Канади та Мексики аналізуються через призму відносин зі США.

У вітчизняній та російській історіографії дана проблематика так само не отримала значного висвітлення. Основний акцент також робиться на дослідженнях тристоронньої співпраці, або на вивченні американсько-канадських чи американсько-мексиканських відносин. Серед небагатьох досліджень, у яких висвітлюються саме канадсько-мексиканські відносини можна назвати статті співробітниці Інституту США і Канади РАН О. Г. Комкової «Канадо-мексиканские отношения и НАФТА» та співробітниці Інституту всесвітньої історії НАН України М. М. Бессонової «Канадсько-мексиканська співпраця в рамках НАФТА». І хоча в обох цих дослідженнях певною мірою висвітлюється розвиток канадсько-мексиканських зв'язків від їх зародження, однак основна увага концентрується на двосторонніх відносинах Канади і Мексики вже після підписання договору НАФТА. В роботі російської дослідниці відносини між країнами показані в першу чергу через призму економічних зв'язків. А М. М. Бессонова представила узагальнюючий аналіз основних вимірів та напрямків канадсько-мексиканської співпраці в рамках НАФТА. Отже, саме відсутність у вітчизняній історичній науці більш узагальнюючого дослідження канадсько-мексиканських відносин від їх зародження і до підписання та вступу в дію договору НАФТА спонукало нас вдатися до написання цієї статті.

Метою дослідження є виявлення характеру та специфіки двосторонніх відносин Мексики та Канади, починаючи з їх зародження і до підписання та вступу в дію Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА). Така мета зумовлює розв'язання наступних завдань: виділити основні етапи мексикансько-канадських відносин за розглянутий нами період часу; визначити фактори, що впливали на двосторонні відносини між Мексикою і Канадою та проаналізувати специфіку цих відносин.

Перші контакти між Канадою та Мексикою були започатковані ще з часів, коли Канада була у складі британських колоній: на початку 1800-х рр. канадські вироби продавалися у Мексиці під логотипами британських компаній. Перша канадська торгова делегація відвідала Мексику у 1887 р. А у 1905 р. в Мехіко було направлено уповноваженого з торгівлі для надання допомоги канадським інвесторам, що вклали кошти в мексиканську електроенергетику, транспорт та банківську сферу [2, с. 27]. Однак, офіційні відносини з Канадою були встановлені значно пізніше. Від часу перших контактів двосторонні відносини між країнами розвивалися нерівномірно, переживаючи як періоди підйомів так і періоди спадів. Зовнішні відносини Канади, яка у 1867 р. отримала статус домініону, ще довгий

час залишалася під контролем Лондона. Тому інтереси Великої Британії впливали на формування канадсько-мексиканських контактів [1, с. 7].

Друга світова війна стала потужним каталізатором посилення двосторонніх зв'язків між Канадою та Мексикою. Ще в 1940 р. мексиканські представники на зустрічах в Вашингтоні піднімали перед канадськими дипломатами питання про встановлення офіційних дипломатичних відносин між країнами. Їх ініціатива співпала з поїздкою значної канадської торгової делегації до Мексики і зі зростаючою підтримкою курсу на посилення присутності в Західній півкулі зі сторони керівників міністерства закордонних справ. Однак, в той час головним противником посилення канадської ролі в регіоні виступала американська адміністрація Ф. Д. Рузвельта, що розглядала такі ініціативи як завуальовану спробу Великої Британії поширити через Канаду свій вплив на Латинську Америку [2, с. 27]. Також слід зазначити, що відносини з Мексикою на той час все ж не були головним пріоритетом для Оттави. Серед перших латиноамериканських країн, з якими Канада встановила дипломатичні відносини, Мексика була відсутня. Аргентина і Бразилія, де відкрилися канадські посольства в 1941 році, мали більший пріоритет.

Латиноамериканська політика Канади в цей період будувалась з врахуванням ще двох зовнішньополітичних обставин – розриву дипломатичних відносин Великої Британії з Мексикою через націоналізацію останньою іноземних нафтових компаній в 1938 р. і намаганням союзників не допустити переходу Мексики на бік країн осі. Тож уряд Канади, що перебував у фарватері британської зовнішньої політики, не поспішав встановлювати офіційні дипломатичні стосунки з Мексикою [1, с. 7].

Лише у грудні 1943 року канадським урядом було вирішено почати процес встановлення дипломатичних відносин з Мексикою, що було завершено 29 січня 1944 р. і саме ця дата стала початком офіційних відносин між двома країнами.

Після закінчення Другої світової війни канадсько-мексиканська співпраця продовжувала налагоджуватися. Через два роки після встановлення дипломатичних відносин, у 1946 р., між Канадою та Мексикою було підписано першу угоду про взаємну торгівлю. Представники офіційної Оттави сподівалися, що цей договір істотно збільшить обсяг двосторонніх торгівельних операцій між країнами, і це дозволить канадській економіці бути більш конкурентоздатною та послабить наростаючий економічний вплив Сполучених Штатів. У той час у середовищі канадської політичної та бізнес-еліти очікувалося, що новий мексиканський ринок буде постійно розширюватися для канадських товарів, проте ці очікування не виправдали себе [6, р. 2]. Таким чином, перша торгівельна угода істотно не покращила економічної взаємодії між країнами.

Вже у 1950-х рр. між Канадою та Мексикою активізувалися відносини на політичному рівні. У 1952 р. було відкрито Генеральне консульство Мексики у Монреалі. Проте з середини 1950-х рр. інтерес до Мексики зі сторони Оттави знижується. І хоча у березні 1956 р. мала місце перша офіційна зустріч прем'єр-міністра Канади Луї Сен Лорана та президента Мексики Адольфо Руїса Кортінеса, однак вона відбулася під час тристоронньої зустрічі лідерів країн Північної Америки у Сполучених Штатах [1, с. 7], де головною метою очільників як Канади, так і Мексики були переговори з президентом США Д. Ейзенхауером, а не питання двосторонніх контактів між їх країнами. Тому найбільш помітним досягненням

канадсько-мексиканських відносин впродовж 1950-х рр. стала угода про повітряне сполучення.

З наведених вище даних можна чітко простежити обмеженість відносин між Канадою та Мексикою після встановлення офіційних дипломатичних зв'язків. Однак, слід зазначити, що на той час канадські відносини з усіма іншими латиноамериканськими країнами теж не були особливо тісними, адже канадський політичний істеблішмент відводив латиноамериканському регіону другорядну роль у своїй зовнішньополітичній діяльності. Про це також свідчить небажання Канади приєднатися до Організації американських держав (ОАД), членами якої на час її створення у 1948 р. були всі незалежні держави Північної та Південної Америки, в тому числі і Мексика. Для офіційної Оттави пріоритетним на той час було посилення своєї участі та впливу у таких міжнародних організаціях як ООН та НАТО. На чільному місці для канадців також були зв'язки з Великою Британією та з країнами Західної Європи, які могли б стати противагою зростаючому впливу США. Канадський політикум не бачив такої противаги у відносинах з країнами Латинської Америки, а будь-які регіональні організації на американському континенті розглядалися ним як залежні від впливу Сполучених Штатів [6, р. 3].

Проте, не зважаючи на обмеженість відносин між Канадою та Мексикою, можна помітити певний збіг цінностей та дипломатичних стратегій цих країн. Так, президент Мексики Адольфо Лопес Матеос під час першого державного візиту до Канади в жовтні 1959 р. у своїй промові говорив: «Мексиканський і канадський народи щодня стають все ближчими завдяки спільним ідеалам. Підтвердженням цього є те, як часто ми погоджувалися на захист тих самих принципів та підходів в рамках Організації Об'єднаних Націй, де стала очевидною прихильність обох країн до свободи» [6, р. 3]. Та президент Мексики також усвідомлював, що дублювання цінностей не є достатньою причиною для зміцнення двосторонніх зв'язків. Тому перед початком поїздки він висловив думку, що його головна мета – «посилити відносини між Мексикою та Канадою», а пізніше наголосив, що переговори з владою Канади в першу чергу будуть зосереджені на економічних питаннях [6, р. 3]. У 1960 р. з першим візитом Мексику відвідав прем'єр-міністр Канади Джон Діфенбейкер [1, с. 7]. І хоча в подальші роки політики, дипломати та чиновники обох країн докладали зусиль для зміцнення двосторонніх відносин між Канадою та Мексикою, однак це мало епізодичний характер та не стало послідовною тенденцією.

Найпомітнішим зближенням Канади та Мексики у 1960-ті рр. стала політика щодо революційного режиму на Кубі, з якою жодна з двох країн не розірвала дипломатичних відносин, а також не підтримала ембарго США.

І Канада, і Мексика почали переосмислювати свою роль на міжнародній арені на початку 1970-х рр. Після приходу до влади ліберального уряду П'єра Трюдо в 1968 р. в Канаді відроджується інтерес до більш тісних стосунків з Мексикою та на найвищому державному рівні відбувається переоцінка значення всього латиноамериканського регіону для Канади. У тому ж 1968 р. було створено спільну канадсько-мексиканську міжурядову міністерську комісію з метою проведення консультацій високого рівня для обговорення інтересів та сприяння розвитку двостороннім відносинам [1, с. 7]. Це, безумовно, було першим конкретним виявом активізації та розвитку зв'язків між Канадою та Мексикою з часу укладення торговельного договору 1946 р.

У 1970 р. канадська влада в ході перегляду пріоритетів зовнішньої політики публікує Білу книгу «Зовнішня політика для канадців». Вона включала шість окремих буклетів, один з яких повністю присвячений відносинам з Латинською Америкою. Мексика згадується в цьому буклеті сім разів – частіше, ніж будь-яка інша країна, з підкресленням такої її специфіки, як одночасна приналежність до латиноамериканських та північноамериканських держав [4]. За словами прем'єр-міністра П. Трюдо: «70 відсотків канадської зовнішньої політики визначається відносинами між Канадою та США, тому нам потрібно максимізувати свободу дій в інших 30 відсотках» [6, р. 4]. У жовтні 1971 р. в Оттаві відбулося перше засідання спільної міністерської комісії, де міністри двох країн розглядали такі теми як туризм, сприяння торгівлі та технологічне співробітництво [6, р. 4].

Ще однією подією, що сприяла порозумінню між двома урядами та показала необхідність співпрацювати один з одним, став тариф на імпорт до США, введений президентом Р. Ніксоном у серпні 1971 р. Це стало несприятливим фактором для економік Мексики та Канади, які сильно залежали від торгівлі зі світовою наддержавою. Того ж року міністр закордонних справ Мексики Еміліо Рабаса запропонував Канаді приєднатися до Організації американських держав, адже був переконаний, що США перебувають в стадії економічного спаду, а тому не будуть мати в організації такого впливу як раніше [6, р. 4]. Однак канадська сторона проігнорувала цю пропозицію.

У 1972 р. канадський уряд розробив концепцію політики «третьої альтернативи», сутність якої полягала в посиленні канадської економіки з метою зменшення залежності від впливу США. В рамках нового зовнішньополітичного вектора велике значення надавалося зміцненню відносини з так званими державами середнього рангу, до яких було віднесено і Мексику. В той же час мексиканська політична еліта теж вирішує активізувати свою зовнішню політику, беручи більш активну роль у відносинах з країнами третього світу та країнами-членами руху неприєднання. Метою цього курсу також було бажання зменшити залежність від Сполучених Штатів. Таким чином певний збіг зовнішньополітичних напрямків між урядами прем'єр-міністра Канади П'єра Трюдо та президента Мексики Луїса Ечевєррії сприяв їх зусиллям по відродженню двосторонніх відносин.

Для підкреслення зближення між двома країнами, в 1973 р. президент Л. Ечевєррія здійснив державний візит до Канади. У своєму виступі перед канадським парламентом президент висловив жаль з приводу обмеженості контактів між двома народами [6, р. 4].

Спільна канадсько-мексиканська міністерська комісія знову зібралася в 1974 р. для вирішення економічних питань. В тому ж році був підписаний Меморандум про взаєморозуміння щодо прийому тимчасових сільськогосподарських робітників з Мексики до Канади. На його основі було започатковано програму сезонних сільськогосподарських робітників, яка проте мала більш символічний, аніж реальний характер (в перший рік було залучено всього 203 робітники з Мексики) і мала на меті продемонструвати зміцнення канадсько-мексиканських двосторонніх відносин [6, р. 4]. Наступного 1975 р. була створена канадсько-мексиканська міжпарламентська комісія з метою покращення комунікації між сенаторами та депутатами двох країн.

У січні 1976 р. відбувся офіційний візит П. Трюдо в Мехіко. Прем'єр-міністр Канади висловив підтримку Хартії економічних прав та обов'язків держав,

прийняття якої в якості основного документа, що регулював би міжнародні економічні відносини, підтримував і мексиканський уряд. Проте, окрім дипломатичних заяв, перебування П. Трюдо в Мексиці дало мало результатів для двосторонніх відносин.

Протягом 1970-х рр. спільна канадсько-мексиканська міжурядова комісія тричі збиралася з метою збільшення рівня двосторонньої торгівлі. Однак і тут досягнення були невисокими. У період 1972-1978 рр. в загальному обсязі торгівлі Мексики частка торгівлі з Канадою за перший рік становила 3,2%, знизившись до 2,4% за другий рік. Аналогічний показник для торгівлі Канади з Мексикою тримався на рівні всього 0,4% впродовж тих самих двох років [6, р. 4].

Та все ж, слід зазначити, що взаємодія між Канадою та Мексикою не зійшла нанівець. Так, наприклад, після того, як тодішній кандидат на пост президента США Р. Рейган закликав укласти «Північноамериканську угоду» між трьома країнами в 1979 р., і П. Трюдо і новообраний президент Мексики Хосе Лопес Портільйо відхилили його ідею, заявивши, що ця угода суперечить національним інтересам їх країн [6, р. 5].

Канадський уряд продовжував намагатися зміцнити торговельні зв'язки між двома країнами під час адміністрації Х. Лопеса-Портільйо, зосереджуючись в основному на двох питаннях: продаж канадських ядерних реакторів Мексиці та імпорт мексиканської нафти. Сама можливість продажу чотирьох реакторів, вартістю 13 млрд доларів США була сильним стимулом продовжувати зусилля для зміцнення політичних відносин з Мексикою, адже сума цієї однієї угоди майже в 50 разів перевищувала весь канадський експорт до Мексики за 1979 р. Також у 1979 р. було укладено угоду, згідно з якою Мексика гарантувала продаж невеликої кількості нафти канадській нафтовій компанії Петро-Канада з можливістю подальшого збільшення поставок [6, р. 5]. В зв'язку з можливим погравленням торговельних зв'язків між країнами Канадська торговельна палата відкрила своє представництво в Мексиці у 1982 р. Однак в тому ж році в Мексиці почалася масштабна боргова та економічна криза, яка завадила виконанню двох перспективних торговельних угод, а інтерес Канади до Мексики і загалом до країн латиноамериканського регіону знову знижується. В цей час в міністерстві закордонних справ та міжнародної торгівлі Канади латиноамериканський напрямок за пріоритетністю поступався навіть африканському [2, с. 28].

Під час другого офіційного візиту прем'єр-міністра Канади П. Трюдо до Мехіко у січні 1982 р., лідери обох держав вважали за краще зосередитися на багатосторонньому порядку денному, а не на амбітних двосторонніх економічних угодах. Незважаючи на незаперечний інтерес П. Трюдо до Мексики – він мав шість зустрічей з трьома різними мексиканськими президентами – результати зближення двох країн були досить скромними. Проте, слід зазначити, що канадський уряд в чергове підтримав мексиканську зовнішньополітичну ініціативу, а саме Міжнародний саміт співробітництва та розвитку (відомий також як саміт Північ-Південь), що відбувся в Канкуні в жовтні 1982 р. [6, р. 5].

Ближче до завершення перебування при владі ліберального уряду П. Трюдо найяскравішим свідченням зростаючої близькості між Канадою і Мексикою знову виявився дипломатичний ареал. Особливо важливим у цьому відношенні була підтримка, яку Канада надала Контадорському процесу – ініціативі зі встановлення миру для країн Центральної Америки під керівництвом Мексики. Під час четвертої міжпарламентської сесії, що відбулася в Оттаві в травні 1983 р.,

канадська делегація «висловила задоволення зусиллями Мексики та інших країн Контадорської групи» [6, р. 5].

Після приходу до влади в Канаді у 1984 р. прогресивно-консервативної партії на чолі з Браяном Малруні в його уряді було розроблено так звану латиноамериканську стратегію – зовнішньополітичну програму, яка передбачала вступ Канади до Організації американських держав, але не пропонувала жодного суттєвого посилення співробітництва з Мексикою [6, р. 5]. На дипломатичному ж рівні двосторонні відносини знову показували прогрес. У 1980-х рр. відкрилися канадські почесні консульства в Мазатлані (1981 р.), Акапулько (1983 р.), Гвадалахарі (1986 р.) та Тіхуані (1988 р.) [6, р. 5].

У сфері ж економічної взаємодії лідери обох країн висловлювалися за поглиблення двосторонніх відносин і фактично підписали дві економічні угоди протягом першої половини 1980-х рр., найважливішою з яких був Меморандум про взаєморозуміння щодо двосторонньої торгівлі 1984 р. [1, с. 7]. Проте впродовж всього десятиліття торгівля з Канадою щорічно становила лише близько 1,5% від загального обсягу торгівлі Мексики. Подібним чином, сукупні інвестиції Канади в Мексику не перевищували 1,3% від загального обсягу канадських інвестицій в 1982 р., а в 1987 р. досягли лише 1,4% [6, р. 6]. Отже, незважаючи на теплу політичну риторику, економічні зв'язки, які, в кінцевому рахунку, становили суть відносин між країнами, залишалися досить слабкими.

Із завершенням у 1989 р. латиноамериканської боргової кризи канадсько-мексиканські відносини значно активізувалися і почали виходити на якісно новий рівень. У найближчі п'ять років характер двосторонніх відносин між країнами змінився більше, ніж за попередні чотири десятиліття. За словами колишнього посла Мексики в Канаді Сандри Фуентес-Берайн, двосторонні відносини між країнами до цього часу можна було охарактеризувати як «байдужість при взаємній повазі» [3, р. 86].

З приходом до влади адміністрація нового мексиканського президента Карлоса Салінаса де Гортарі (1988-1994 рр.) визначила першочерговість економічних відносин над політичними. Було прийнято, «Національний план розвитку 1989–1994 рр.», у якому відносини Мексики з Канадою було визначено одним з пріоритетів зважаючи на «силу канадської економіки, зв'язки країн на двох океанах і розташування в Північній Америці» [5, р. 51]. Президент Салінас зустрівся з прем'єр-міністром Б. Малруні в 1989 р. в Парижі під час міжнародних економічних зустрічей. Там президент Мексики запросив прем'єр-міністра Канади відвідати його країну, що відбулося у березні 1990 р.

Під час саміту, проведеного в Мексиці, було підписано 10 угод про співробітництво в таких різноманітних сферах, як торгівля та боротьба з незаконним обігом наркотиків. Того ж 1990 р. між країнами було укладено Меморандум про взаєморозуміння щодо консультаційних рамок для торгівлі та інвестицій [1, с. 7]. Пізніше міністр міжнародної торгівлі Канади Джон Кросбі очолив делегацію представників канадського бізнесу до Мексики. Серед результатів візиту була угода про придбання канадської пшениці та відкриття канадсько-мексиканської торговельної палати. Також в цей час Канада першою досягла домовленостей з урядом Мексики щодо перегляду її зовнішнього боргу [6, р. 6].

У 1990 р., коли Б. Малруні знаходився з візитом у Мексиці, йому повідомили про наміри мексиканського уряду почати переговори зі США про укладення

договору про вільну торгівлю. Ця ініціатива послідувала всього через півтора роки після початку дії аналогічного канадсько-американського договору (ФТА) в період досить непрості адаптації канадської економіки до нових реалій вільної торгівлі зі США. Тому перша реакція канадської сторони на ідею створення зони вільної торгівлі, яка б охоплювала три найбільші країни Північної Америки була негативною, адже знову довелося б вступати в складні переговори, на що канадський уряд не був готовий. Однак згодом було прийнято рішення все ж приєднатися до цих переговорів, оскільки владні кола Канади боялися втратити ті поступки, яких вони добилися від американців у попередній угоді. Представники канадського бізнесу на початку переговорів про НАФТА не виказували зацікавленості щодо торгової угоди з Мексикою, проте їм знадобилося досить небагато часу, щоб радикально змінити свою думку. Про це свідчать наступні дані: якщо в 1990 р. в канадське посольство в Мексиці звернулося 400 компаній, то через три роки їх кількість зросла до 4500 [2, с. 29]. 5 лютого 1991 року офіційна Оттава оголосила про намір приєднатися до столу переговорів.

Спочатку представники Мексики також не були особливо зацікавлені в участі ще однієї країни у створенні зони вільної торгівлі. Розміщення представників Канади за столом переговорів, на їх думку, могло мати суперечливі наслідки. З одного боку, додаткова сторона переговорів не тільки ускладнила б, але й подовжила їх процес, чого не бажав президент Мексики. З іншого боку, присутність офіційної Оттави зробила би переговори з потужним і історично антагоністичним північним сусідом більш політично прийнятними для мексиканської громадськості. Врешті-решт представники Мексики погодилися на приєднання канадців до переговорів. У квітні 1991 р. президент К. Салінас офіційно відвідав Канаду, де виступив з промовою до парламенту, у якій агітував за прийняття тристоронньої угоди про вільну торгівлю [6, р. 7]. Переговори між Мексикою, Канадою та США закінчилися підписанням угоди про створення Північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА) 7 грудня 1992 р. і для повного вступу в дію її мали ратифікувати парламенти держав-учасниць.

Восени 1993 р., за місяць до затвердження договору НАФТА у Конгресі США, відбулися федеральні вибори в Канаді, на яких перемогла Ліберальна партія Канади на чолі з Жаном Кретьєном. Представники ліберальної партії активно критикували договір про північноамериканську зону вільної торгівлі. Уже під час виборчої кампанії восени 1993 р. Ж. Кретьєн заявив у своїй програмі, що в разі перемоги він або доб'ється поліпшення умов НАФТА, або поставить питання про його розірвання [7]. Однак стійка опозиція з боку канадських ділових кіл не дозволила йому виконати свою передвиборчу обіцянку. Ліберали відмовилися від перегляду тексту договору НАФТА і обмежились укладенням двох додаткових угод – з питань оточуючого середовища та трудових відносин. Саме в такому вигляді вони ратифікували договір, який набув чинності 1 січня 1994 р., і надалі сприймали його як невід'ємну частину своєї зовнішньоекономічної політики. А вже під час ІХ спільного засідання міурядової міністерської комісії, що відбулося в Оттаві в лютому 1994 р., мексиканські та канадські міністри обговорили можливість поглиблення економічної співпраці, які угода НАФТА відкрила для обох країн [6, р. 7].

Таким чином, на нашу думку, в історії Канадсько-мексиканських відносин до підписання договору НАФТА можна умовно виділити наступні 4 етапи.

Етап перших контактів до встановлення офіційних дипломатичних відносин (кінець XIX ст. – 1944 р.). На цьому етапі відносини між країнами мали епізодичний характер переважно економічного спрямування і були сильно обмежені в зв'язку з тим, що зовнішня політика Канади залежала від її тодішньої метрополії – Великої Британії.

Другий етап тривав від встановлення офіційних дипломатичних відносин у 1944 р. до кінця 1960-х рр. На даному етапі між Канадою та Мексикою відбувалися спроби встановлення більш тісних економічних зв'язків, однак значних результатів тут не було досягнуто. Натомість виявилася певна схожість у підходах і принципах двох країн в системі міжнародних відносин і на зовнішньополітичній арені регіону.

Третій етап відносин між країнами тривав від початку 1970-х рр. до кінця 1980-х рр. В цей час простежується намагання і офіційної Оттави і офіційного Мехіко диверсифікувати свої зовнішньополітичні зв'язки з метою зменшення політичної та економічної залежності від США. Також в цей період почав зміцнюватися й організаційний механізм співробітництва між країнами. Саме в цей час відбулося значне посилення двосторонньої дипломатичної взаємодії, адже Канада та Мексика часто координували свої позиції щодо різних міжнародних та регіональних проблем. Однак амбіційні економічні угоди цього часу по суті були провалені переважно через малу зацікавленість сторін та економічні кризи, що виникли в Мексиці. Загалом, незважаючи на теплу політичну риторику, в канадсько-мексиканських відносинах залишалося певне дистанціювання.

Четвертий етап відносин, що тривав від кінця 1980-х рр. до вступу в дію договору НАФТА у 1994 р. Лише на даному етапі з'явилися перші по-справжньому результативні економічні угоди між країнами, адже тогочасні канадський і мексиканський уряди почали надавати пріоритет економічним відносинам у порівнянні з політико-дипломатичними. В результаті було підписано масштабний договір НАФТА, незважаючи на початкове бажання обох сторін мати двосторонні договори про вільну торгівлю лише з США.

Основними факторами, що впливали на двосторонні відносини між Мексикою і Канадою, на нашу думку були, по-перше, вплив третіх держав, а саме Великої Британії та США, що обмежував але іноді й прискорював розвиток цих відносин. По-друге, регіональна та світова економічна кон'юнктура, адже саме економічна та боргова криза в Мексиці 1982 р. дуже сильно загальмувала розвиток зв'язків між Канадою та Мексикою. По-третє, на двосторонні відносини між країнами значний вплив мало ставлення до них політичних еліт та керівництва обох держав.

Якщо ж поглянути на специфіку канадсько-мексиканських відносин до початку 1990-х рр., то можемо помітити, що першопочатково вони мали переважно економічну спрямованість, потім додалася політико-дипломатична складова, проте зв'язки між країнами мали непослідовний характер аж до завершення розглянутого нами періоду, а на стратегічний рівень партнерство між ними так і не вийшло.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бессонова М. М. Канадсько-мексиканська співпраця в рамках НАФТА / М. М. Бессонова // Історико-політичні студії. Збірник наукових праць. Серія «Політичні науки». – Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана», 2018. – № 2 (10). – С. 5–15.
2. Комкова Е. Г. Канадо-мексиканские отношения и НАФТА / Е. Г. Комкова // США – Канада. Экономика, политика, культура: научный и общественно-политический журнал. – Москва : РАН, Институт США и Канады, 2004. – №9. – С. 26–42.

3. Fuentes-Berain Sandra Hacia la consolidación de una relación estratégica: México y Canadá / Sandra Fuentes-Berain // Revista Mexicana de Política Exterior. – 1997. – № 51. – P. 84–98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://revistadigital.sre.gob.mx/images/stories/numeros/n51/fuentesberain.pdf>
4. Latin America. Foreign policy for Canadians. – Ottawa : Queen's Printer for Canada, 1970. – 32 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gac.canadiana.ca/view/ooe.b2637935E/6?r=0&s=1>
5. Plan Nacional de Desarrollo 1989–1994 / Diario oficial de la federacion organo del gobierno constitucional de los Estados Unidos Mexicanos. – Secretaría de Programación y Presupuesto. – 1989. – Primera seccion. – 80 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.diputados.gob.mx/LeyesBiblio/compila/pnd/PND_1989-1994_31may89.pdf
6. Santa-Cruz Arturo Canada–Mexico Relations: Interdependence, Shared Values ... and the Limits of Cooperation / Arturo Santa-Cruz // American Review of Canadian Studies. – London : Routledge, 2012. – Vol. 42. – P. 1–17. – ISSN 0272-2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: DOI:10.1080/02722011.2012.705864.
7. The Liberal Party of Canada Red Book [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.archive.org/web/19961109135653/http://www.liberal.ca/english/policy/red_book/red_index.html

References:

1. Bessonova, M. M. (2018). Kanads'ko-meksykans'ka spivpratsya v ramkakh NAFTA. *Istoryko-politychni studiyi. Zbirnyk naukovykh prats'*, № 2 (10), 5–15.
2. Komkova, Ye. G. (2004). Kanado-meksikanskiye otnosheniya i NAFTA. *SSHA – Kanada. Ekonomika, politika, kul'tura: nauchnyy i obshchestvenno-politicheskiy zhurnal*, №9, 26–42.
3. Fuentes-Berain, S. (1997). Hacia la consolidación de una relación estratégica: México y Canadá. *Revista Mexicana de Política Exterior*, № 51, p. 84–98. Retrieved from <https://revistadigital.sre.gob.mx/images/stories/numeros/n51/fuentesberain.pdf>.
4. *Latin America. Foreign policy for Canadians.* (1970). Ottawa: Queen's Printer for Canada. Retrieved from <http://gac.canadiana.ca/view/ooe.b2637935E/6?r=0&s=1>.
5. *Plan Nacional de Desarrollo 1989–1994.* (1989). Retrieved from http://www.diputados.gob.mx/LeyesBiblio/compila/pnd/PND_1989-1994_31may89.pdf.
6. Santa-Cruz, A. (2012). Canada–Mexico Relations: Interdependence, Shared Values ... and the Limits of Cooperation. *American Review of Canadian Studies*, Vol. 42, 1–17. Retrieved from DOI:10.1080/02722011.2012.705864.
7. The Liberal Party of Canada Red Book. Retrieved from https://web.archive.org/web/19961109135653/http://www.liberal.ca/english/policy/red_book/red_index.html.

Надійшла до редколегії 22.06.2018.

Oleh Bulka, post-graduated student, Government Organization «The Institute of the World History of NAS of Ukraine», Kyiv, Ukraine.

PARTICULARITY OF CANADA-MEXICO BILATERAL RELATIONS (FROM BEGINNING TO ENTRY INTO FORCE NAFTA AGREEMENT)

Abstract. *The article is devoted to the particularity of Canada-Mexico bilateral relations in period from their beginning to signing and entry into force the North American Free Trade Agreement (NAFTA). It is noted that from the time of first contacts bilateral relations between two countries have developed unevenly with periods of increase and periods of decline. It is determined that in history of Canada-Mexico relations before signing NAFTA can be identified four main periods. The first one is a period of early contacts which lasted from the end of XIX century to establishment of the official diplomatic relations between Canada and Mexico in 1944. In this period of time ties between two countries were extremely weak. The second period lasted from 1944 to the end of 1960s. This period clearly shows the limits of cooperation between Canada and Mexico after establishment of the official diplomatic ties, but it is also*

possible to see a certain coincidence between the values and diplomatic strategies of these countries. The third period of Canada-Mexico relations lasted from the beginning of 1970s to the end of 1980s. During this period, both Canada and Mexico try to diversify their foreign policy and strengthen organizational mechanism of mutual cooperation. But it is also shown that despite the warm political rhetoric, there was some distance in Canada-Mexico relations. The fourth period of the relations lasted from the late 1980s until the NAFTA treaty came into force in 1994. At that time Canadian and Mexican governments began to give priority to economic relations over political and diplomatic ones. It was revealed that the main influencing factors of bilateral relations between Mexico and Canada were the impact of third countries, especially the United Kingdom and the United States, regional and global economic conditions, and the attitude to the bilateral relations of the political elites of both countries.

Keywords: Canada, Mexico, Canada-Mexico relations, NAFTA, economic cooperation, foreign policy.

УДК 94:325.54 (71) “1945/2012”

<http://doi.org/10.17721/2521-1706.2018.06.41-50>

Марія Бурцева,
аспірантка,

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ

ОСНОВНІ ВІХИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ІМІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КАНАДИ У 1945–2012 РР.

Анотація. У статті приділено увагу питанню канадської імміграційної політики, та особливостям розвитку цієї сфери життя Канади у період із 1945 по 2012 рр. Основну увагу дослідження спрямовано на аналіз процесу трансформації засадничих принципів та цілей канадської політики щодо переселенців, котрий розпочався у перші десятиліття після завершення Другої світової війни, і тривав до початку ХХІ ст. Розглянуто процес відмови від концепції «Білої Канади» й від притаманних цій ідеї обмежувальних і дискримінаційних норм; та перехід до нової імміграційної, ліберальної стратегії Канади, котра полягала у політиці «відкритих дверей».

Авторкою визначено окремі хронологічні етапи розвитку канадської політики щодо переселенців протягом досліджуваного історичного періоду, який тривав із 1945 по 2012 рр. Це, своєю чергою, дозволило виокремити структурні особливості та проаналізувати особливості, котрі були притаманними на різних етапах імміграційної політики Канади.

Зрештою, на основі проведеного дослідження, авторкою здійснено узагальнення на предмет корінних відмінностей у сфері імміграційної політики Канади, а також запропоновано власну схему поділу історичного розвитку канадської політики щодо переселенців у 1945-2012 рр.

Ключові слова: Канада, імміграційна політика, законодавство, обмеження, дискримінація, лібералізація.

У минулому столітті переселенські процеси стали важливою складовою політичного життя, як на міжнародній, так і на внутрішньодержавній арені багатьох країн. Ба більше, через виклики міграційної кризи останніх років у Європі, актуальність вирішення низки проблем переселенського руху не вщухає і дотепер. За цих умов постає потреба вивчення досвіду держав, котрим вдалося успішно реалізувати імміграційну політику, та уникнути проявів гуманітарної кризи.